

NADNACIO NALA IBI — GODO

— Zašto sve nije jednostavnije?

— Sve postaje strašno lako. Čak i da se lišiš bola.
(Monika Viti kao Klaudija u Antonionijevoj Avanturi)

Ove patetične reči mora da imaju opravdanje. Ne samo u tome što se gledalo sa oduševljenjem (negde oko spomenute godine) *Cekajući Godoa* (ja sam samo čitao), i što je Godo poprimao auru modernog Grafa, niti izbog rečenica poput ovih gore koje izgovara Monika Viti »kao Klaudijska«, sa kojima smo postajali sve prisniji, već upravo zato što se priča počinjala kidati na najzanimljivijem, najpobedonosnijem mestu. Odmotavala se kao kakva stara šarpa, na način veoma poznat, beznađeno.

Ja sam tada zabeležio da — matematička prekida pniču na najzanimljivijem mestu, kod zapleta — i zaista, uobičavala se matematička preciznost odnosa — poznat kraj, poznata istina, hladni dah — sve ono što je maločas označeno kao dekorativnost u odnosima. Dekorativnost i matematika. Matematika prožgata dekorativnošću (i obrnuto). Sve to kad je reč o Odnosu. Vreme je da se razjasni *kom, kakvom*. Mislim na sve vrste saobraćanja, komunikacija, zavisnosti neizbežnih među ljudima i stvarima, ljudima koji žive između Stvari i Društva. Ni Eros nije izbegao čar ove kombinatorike. Slutnja se topila u Poznato, poznato u Neumitno, i tako dalje...

Sve kao po receptu gospodina Setembrinija iz nekad mi veoma dragog *Čarobnog brega*: »...red i odabiranje su početak svakog gospodarenja, a najopasniji neprijatelj je onaj ikoga ne znamo«. Dakle, mora se predviđeti, mora se saznati. I šta onda? Zar ne izostaje svačka draž? — Kao da nije bilo vremena za razmišljanje.

(Ta pregladna saznanjnost zahteva da se i ovde razloži do tamčina šta i kako. Isleduje s upravo isledničkom upomoću i sa vesnom ljubopitljivošću: *na šta se tu misli?* *Deder, samo kaži...* Ona zaboravlja da je jezik, kojim se služimo jezik uopštavanja, i da bi mnoge stvari, prosti naprsto, postale neuvhvatljive kada bismo počeli da ih lovimo kao kraj kakvog ogromnog klubeta koje nadmašuje našu moć, naš vek, trajanje našeg jezika, naš rast i naše prisustvo... To neizmerno klubube ne podleže čak ni arbitriranju Suđaja, ničim nije otkrojeno. Ime mu je bilo Večnost, no mi ćemo ga nazvati prosti *trajanje*.)

Nastavljajući započetu misao, moram još jednom da se pozovem na gospodina Setembrinija. Upravo on sneva o razrešenju odnosa veoma nalik na one o kojima je ovde reč, govoreći o čarobnom delu koje treba da ih razjasni, uputi njihovoj matematičkoj preciznosti i pozitivnom rezultatu. Ova njegova matematička igra razjašnjava se u narednom malom monologu: »To je svrha *Sociološke patologije*. Ona će, dakle, u nekih dvadeset svezaka leksikonskog formata navesti i obraditi sve ljudske patnje koje se uopšte mogu zamisliti, od najtičnijih i najintimnijih do velikih grupnih sukoba, ona će, kratko rečeno, izložiti hemijske elemente iz čijih se mnogostrukih mesavića i jedinjenja sastoje sve ljudske patnje, i, uzimajući za merilo dostojanstvo i sreću čovečanstva, ona će mu u svakom slučaju ukazati na sredstva i mere koje joj se čine najpodesnijim za uklanjanje uzroka svake patnje.«

Mislim da sada stvari postaju jasnije. Obri se nije odigrao po enciklopedijskom receptu gospodina Setembrinija. Stvari nisu postale manje bolne tako, ili zato što su razjašnjene i preporučeni recepti, protivnere, profilaksika i drugi oblici borbe za otklanjanje njihovih neugodnosti, odnosno neugodnosti odnosa sa njima. Njegova plenitna i idealna zamisao, sasvim nalik na Borhesovu zamisao iz pripovesti *Tlon Uqbar Orbis Tertius* o rađanju novog, idealno ustrojenog sveta na enciklopedijski izučenim i formiranim temeljima, doživela je negde kratki spoj i eksplodirala, prepukla kao ojađeno srce u folklornim tvorevinama. Gospodina Setembriniju pobedio je Godo donoseći fluid praznog čekanja, iščekivanja, Godo koji je došao svojim *ne-dolaženjem* i ustoličio svoje prisutno odsustvo. Bol nije iščezao, ali je sve postalo »strašno lako.

Bili su počeli da pristižu dobri filmovi i u zabitije kutke. Dobar film bio je na ceni kao i dobra poezija. I pesnici su bili na ceni. Prelistavajući stare zabeleške, mislim da je to bilo oko 1963. U štampi su se pojavila imena Kardena i Kureža. Tek se radala dekorativnost u odnosima. Istovremeno, kao kakav ciljak, čini mi se da je provajavao, stidljivo i skrušeno, gotovo nepričutan među velikim nadama i važećim, nedirnutim, nepomerenim i nepromerenim idealima — dah rastuće praznine.

Čak i da se lišiš bola, kako kaže Klaudija (Monika Viti).

Došao je novi, opori, neskladni sklad koji simbolično telovoljujem u usnama one koja to izgovara sa celuloidne trake, usnama izvijenim i zmijski gipkum, koje uobičavaju prazninu u *Avanturi* (i prazninu u *Avanturi*). Konačno, kao što taj spominjani film ima dva odeljka koje polovi jedna bela mrlja, nevidljiva na traci i ekranu, a ipak prisutna, jedna mrlja slepila, tako se i u *Odnosima* pojavio prazni rez, raspuklina, belina, svojevrsni vakuum. A *horror vacui* kao da je posve iščezao. I praznina se primitomila kao u onom stilu koji spominje »primitomljenu prazninu«. Ili se uopšte nije primitomila, već se samo sviklo na nju. Ili su je, eventualno, ispunila gospoda sklona veštini dekoracije poput onih koje u ovoj igri imena sa simboličnom i alegorijskom vrednošću (*Klaudija — Godo — Gral — Setembrini — Tlon*), koja je u njima i oko njih već bila prisutna i koju im dajemo unutar same igre, u kontekstu igre-značenja, olačavaju na jedan delikatan, dekorativ i nepotpun način (i bez ikakve zle namere) imena Kardena, Kureža. Još jedna ograda — poslednja imena uzeta su zaista ilustrativno, jer je ilustrativan i sam njihov odnos (i veoma spoljno određen) prema fenomenu modernog sveta i odnosa u njemu, fenomenu dekoracije. Nijanse Dekoracije i Odnosa o kojima govorimo znatno su šire i složenije no što se može videti iz samih naznaka koje su upotrebljene.

Takođe valja napomenuti da fenomen dekoracije, o kome ovde govorimo, ni najmanje nije nov. Čak se, bez ustezanja, može reći da je veoma star i poznat. No, budući da mi govorimo o jednom njegovom, posve aktuelnom i bliskom, vezanom za naše vreme, vidu prisustva u *Odnosima*, to i užimamo tu slobodu da ga otkrivamo i prikazujemo u ponešto iznenadujućem svetu.

Dakle, ako je doživljeno prisustvo praznine zamenilo očekivanu preciznost nade, to jest ako se samo čekanje pretvorilo u prisustvo nečega ili nekog (fenomen Godo), i samo po sebi postalo istinito, malkar bilo lišeno atributa apsolutne novine, istinitije od ortopedski preciznih i deklarativno uobičiavanih predstava potpunosti (koja izostaje *de facto*), onda se i sama praznina opravdala, ispunila. Očekivanje (fenomen Anti-Godo) pretvorilo se u bilo kakvu izvesnost, čak i nedefinisanu, čak i ne-izvesnu (fenomen Godo). Mogli bismo, kao kakve prelazne oblike u ovoj čudesnoj relaciji da upotrebimo i ikovanice Nad-Godo i Pod-Godo, ali to ni najmanje ne bi učinilo stvar preglednijom, već komplikovalo osnovnu relaciju detaljima prevashodno dekorativnim i od manjeg značaja.

Nije, međutim, nevažno značenje koje ovde imaju kategorije prisustva i odsutnosti, potpunosti-ispunjenoosti i praznine. U idealnom rasporedu, izvedenom iz teorija gospodina Setembrinija, one bi se ponajbolje slagale u spregovima: *prisustvo — potpunost i odsutnost — praznina*. Vidimo, međutim, da i pored toga što se one, barem u shvatanjima, smenjuju, odnosno bore za dominaciju u odnosima i trenucima važenja, te izvesnu dominaciju i stiču (povremeno, nikad apsolutnu), dakle, vidimo i zaključujemo da u našem svetu postoji po prilična mjhova izmešanost, čak zbrka, i da je teško, a možda i nemoguće odrediti beli, apsolutni rez koji ih polovi, jer rezovi potiču sa raznih strana, a vrhunski rez se pomera u zaumlje, bezgraničje, nazvano bilo kako, neizvesno i nesamerljivo, prisutno, između ostalog, i u rečima vasiona (svemir) i trajanje, i približuje tek rečima tipa smrt, praznina, vakuum, ništa i drugim, sličnim po značenju (nesamerljivom i neodredivom,

dakle, ne-značenju), usitnjenijim, koje raščlanjuju ove bitne, umanjuju njihov ledeni prizvuk ili ga nose u samoj svojoj oporaji, zatamnjenoj melodiji.

Počelo se zaboravljati na Ljubav (u svoj množini njenih oblika) kao most koji opkorače (prekoračuje) spominjani rez, neutrališe ili, barem, ublažava mnogostruktost njegovog prisustva. Reč je o ljubavi shvaćenoj kao »pustolovina u zlu« (Hans Kastorp). Dodali biismo, takođe, i o Ljubavi shvaćenoj kao pustolivina u Zlu, mimo Zla, uprkos Zlu (odsutnosti — praznini).

(Očito je da ovde već pristajemo na ideju Kosmosa-Berghofa, koji je na vrhu Čarobnog-Začaranog-Brega, a sve to pripojeno kao skromna filijala Kosmosu-Zla. To, istovremeno, znači i da, donekle, pristajemo na ideje o prevazilaženju odnosa koji u takvom Kosmosu vladaju, preko skromnog principa Ljubavi i sve njegove ograničenosti. On je ovde shvaćen kao Prisustvo u Praznini. Reč je, međutim, o njegovom nedostatku, izostajanju, odsutnosti, koji Prazninu još veoma čine Prazinom, i o njegovom poniranju, hlađenju, udno ponora dekorativnosti i drugih, njemu sličnih. Krivica je u nama samima, a ne u šematičnosti, matematičkoj opterećenosti i eventualnim greškama u proračunu koje su se potkrale u planovima tipa onog koji izlaze gospodin Setembrini ili u drugim planovima slične usmerenosti.)

Zajista, ima puno ljudske prisutnosti u rečima koje Hans Kastrop namenjuje gospodru Šoša: »Pusti me da smerno dodirnem ustima arteriju femoralis koja kuca na vrhu butine i koja se dole deli u dve goljenične arterije!«, i za koje će biti ovenčan nečuvenom krunom, trošnom unapred, kratkom trajanju namenjenom — karnevalskom kapom od hartije. Gest veoma nalik krunisanju dvorske lude, smislen utočilo što je podrugljiv, i smislen utoliko što je ludska želja za podrugivanjem i samouzrugivanjem pramajka humoru, ironije, groteske i sarkazma.

Valja dodati, posle ovih usputnih razmatranja, da su se spregovi naših kategorija, o kojima je prethodno bilo reči, precutno upotpunili novim, te, i dalje izvedeni iz shvatanja gospodina Setembrinija i srodnih shvatanja u svom idealnom odnosu izgledaju ovako: *prisustvo — potpunost — ljubav, i: odsutnost — praznina — ne-ljubav*.

Pa, ikad se omča već tako zategla oko nedužnog vrata (a Inkvizitori bi kazali da nijedan vrat nije tako nedužan kako se to u prvi mah čini), preostaje nam još samo da potražimo melodiju koja bi sve to umela da adekvatno imitišira. Sav taj nanos kukavnosti i predavanja, sa-sudbom-mirenja, jednu ljudsku kap kukute koja ga čini i zacinjuje. Izbor pred kojim stojimo nije malen. Koliko se dugo već naš dični rod uči patnji i odvikava od nje — i to rečima i melodijom reči, između svih manje ili više probranih načina!

Ipak se odlučujem za dve strofe koje počivaju u mojoj staroj beležnici, nimalo zaboravljene, a pune tog oskudnog, tog kukavnog prizvuka. Evo šta peva moćnik koji je naučio nauk patnje i nauk odstranjivanja patnje:

*Heute, nur heute
bin ich so schön;
morgen, ach morgen
muss alles vergehn!*

*Nur diese Stunde
bist du noch mein
sterben, ach sterben
soll ich allein.*

Na ove stihove mogli bi sa lašćom, još jednom, da se nadovežu »iskazi Klauđije«, onako kako svaki novi rez doprinosi više smislenosti kolaža. No, ovde valja izbeći taj nauk u kome počivaju i arterija femoralis i kartonska kapa Hansa Kastorpa, sa istom smislenošću sa kojom to čine i druge stvari, znane i neznanе, prisutne i odsutne.

L'etrange trpi prisustvo praznine. Godo ne pristiže, ne dolazi, odsustvuje i svojim odsustvovanjem vrši ministrantsku pomoć u Hramu Praznine. Arterija femoralis pulsira kao da meri vreme. Vreme protiče unutar ovih, stvarnih i simboličnih kota (mnogouglova). Živimo u Prostoru tek delimično popunjeno, i sami tek delimično ispunjeni, tek delimično se ispunjavajući onim što nije strugotina i krpa, taj porazavajući balsam svakodnevice. Mirotočivi su retki, sve redi.

Kopne pred rastućom dekorativnošću, osipaju se od dodira Daha Praznine.

Narasta igra samo prividno slobodna, slobodna tek u pokojem detalju. To je igra iskulpljivanja, koja se okončava otkupom, oduzimanjem ličnosti, onako kako se na tržnici za izvesnu ozvaničenu, normirana vrednost zahteva i dobija protivvrednost robe. Izmahuje se brađevom kao na srednjovekovnim grotesknim gravirama, i sa zolike spodobe već otpada, već se puši komad presnog mesa, žrtvovan u ime javne igre i njenih prednosti.

Zatim zašklijala mlaz tipografske boje i prekrije kanibalski prizor. Sa dna paklenog kazana kuljuju mehurići. Poslednji atomi slobode koja je, neupotrebljena, postala neupotrebljiva. Da li će, isparavanjem i kristalizacijom, doći do rođenja novog elemenata? Zar je zatajio dugo pripremani naboј, kao u rugalici koju mangupčići pevaju Tarattern Taraskoncu?

Nem i odsutan, Godo ne kreće, ne dolazi, a ipak je tu.

Božanski, nebeski, talmudski, paskalovski Godo, Godo-Isus, iskupitelj i kralj tlačenih, verujućih, nadežnih i beznadežnih, utelovljen u ovom svetu samo svojim svakodnevnim najavljuvачem, spodom saobraženom maštih sviklih, spretnim Velikim Poreznikom, koga u ovoj našoj predstavi oličava — pogadate već — nenadmašni Tatar-Tabi.

Tako narasta penušava, sveta, osovinska nadnacionalna humaniana Ibi — Godo. Zaključujemo pozivanjem na njeno priznavanje i slavu. Vreme je da pohitaju ambasadori i da se izmene laskava pozdravna pisma. Okončavam ovaj tekst i odmah pokusavam da sročim akreditive vlastitom ambasadoru:

»Visokopoštovani gospodari Svetova...«

(Večeras ču u njihov hram, da im se preporučim i umolim.)

DRAGOLJUB JEKNIC

opis razvaline

OSECANJE CRVA

*Zato što pad u naginjanju nije
telo se moje priklanja bliskim travama
i pero kroz koje je prolazila godina
tanko poput cvilenja*

*Koja će to svetlost da dokući
smisao bdenja duše
a ploče nema da pokrije
to što su oči upile*

*Oni koji skupljaju letinu u slutnji
biće pevači znam
i sećaću se možda tebe travo
na nemuštoj usni*

SVETLOST PEĆINE

*O stubu visi večera
i san osušen kao plećka zime
svaki je pokret povoljan
kad nevolja dolazi spolja*

*Vazduh se ovde skamenio
kao taj koji je čekao vest
đak je u posudi sazrevao glas
i dole tekla godina*

*Zgusnuti se kao saće
kao muzika o kojoj brine veter
i gristi ove šupljine okrenute istoku
odakle nadire pena*

*O stubu visi vino
i splet zmija kao bakar
al ovde nešto jeste
što ne priznaje svet
i zvezde proglašava
za jame*

TRAG PRAZNINE

*Ovde je stajao čovek
ložio vatru i pekao zmije
stresao pepeo pokazivao kosti
i potom kupio svoj prah*

*Sisala ga je svetlost kao ribu
i kamen se niz njega kotrlja
i kamen se njegovim zglobom dobacivao
i kamenorezac
u kamenu*

*Šta će još videti knjiga
orođavajući se s rosom
čija senka dopire
do večnosti
nesaznanja*